

# Sammanfattning

Utredningen har haft i uppdrag att föreslå

- hur rutavdraget kan utökas med vissa angivna tjänster
- en höjning av taket för rutavdraget till 75 000 kronor
- en särskild ordning för rutavdrag för äldre personer.

I detta slutbetänkande behandlar utredningen frågan om en särskild ordning för rutavdrag för äldre. Uppdraget har omfattat att dels lämna förslag om en sådan ordning för äldre, dels analysera behovet och lämpligheten av en sådan ordning.

Förslag på hur fler tjänster kan inkluderas i rutavdraget och ett höjt tak för rutavdraget har utredningen redovisat i sitt delbetänkande *Fler rutjänster och höjt tak för rutavdraget* (SOU 2020:5).<sup>1</sup>

## Principiella överväganden

Utredningens uppdrag har varit omfattande och komplext, bl.a. mot bakgrund av att det inte anges i utredningsdirektiven vad som motiverar särskilda regler för rutavdrag för äldre personer. Utredningen har därför dragit upp ett antal principer som ett särskilt rutavdrag för äldre kan utformas efter.

Utredningen anser att en principiell inriktning för ett särskilt rutavdrag för äldre personer bör vara att det ska möta en eventuell efterfrågan på tjänster som går utöver det behov som den kommunala

---

<sup>1</sup> Regeringen föreslår i lagrådsremissen *Utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget*, beslutad den 13 augusti 2020, att rutavdraget utvidgas med fyra nya tjänster och att taket för rutavdrag höjs till 75 000 kronor. De nya tjänsterna som föreslås är tvätt och vård av kläder och hemtextilier vid en tvättinrättning, en möbleringstjänst, en transporttjänst som avser bortforsling av bohag och annat lösöre från bostaden till försäljningsverksamhet som drivs i syfte att främja återanvändning samt en tjänst som avser enklare tillsyn av bostaden.

hemtjänsten ska tillgodose enligt socialtjänstlagen (2001:453). Ett särskilt rutavdrag för äldre personer bör vidare ansluta till den valfrihet som nuvarande rutavdrag innebär för den enskilde. Därmed bör rätten till rutavdrag för äldre inte vara beroende av att den enskilde har något specifikt behov. I stället bör möjligheten att använda det särskilda rutavdraget kopplas till att den enskilde uppnått en viss ålder. Förslaget om det särskilda rutavdraget för äldre ska inte påverka kommunernas åtaganden och skyldigheter i förhållande till sina äldre kommuninvånare enligt socialtjänstlagen eller andra lagar.

Utredningen menar att ett särskilt rutavdrag för äldre kan underlätta vardagen för anhöriga till äldre personer, vilka i dag gör stora insatser för äldre närstående.

Ett annat motiv för ett särskilt rutavdrag för äldre är att det i viss mån skulle kunna bidra till att skjuta upp beslutet att gå i pension och sluta att förvärvsarbeta.

Slutligen bör ett särskilt rutavdrag för äldre ansluta till rutavdragets huvudsyfte och således utformas med syfte att påverka efterfrågan på vissa tjänster och ge enskilda incitament att köpa vissa hushållsarbeten på marknaden i stället för att utföra arbetet själva.

### Utredningens förslag

Utifrån de principiella övervägandena föreslår utredningen att en särskild ordning för rutavdrag för äldre personer lämpligast genomförs genom att rutavdraget kompletteras med tjänster som enbart äldre personer har rätt till. Tjänsterna avser sällskap, matlagning och bakning samt rastning och passning av sällskapsdjur. Därtill bör möjligheterna till rutavdrag utvidgas för arbete som avser tillsyn av bostad och trädgårdsskötsel.

Utredningens förslag är alltså att en särskild ordning för rutavdrag för äldre personer ska omfatta fler tjänster än nuvarande rutavdrag. En sådan ordning bör enligt utredningens bedömning varken innefatta en högre subventionsgrad än i dag eller ett högre tak för maximal skatte-reduktion än vad regeringen föreslår i lagrådsremissen *Utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget*.

Med äldre personer avses i detta sammanhang personer som vid årets ingång är 65 år eller äldre. Den som uppnått denna ålder ska

alltså ha rätt till rutavdrag för kostnader för arbete som ingår i nämnda tjänster.

Sällskapstjänsten för äldre personer avser sällskap i bostaden eller i samband med rekreation, nöjesarrangemang eller liknande aktiviteter utanför bostaden. Arbetet ska ge rätt till rutavdrag även när det inte har samband med annat hjälparbete av personlig art.

Matlagning för äldre avser tillredning av dagliga måltider till de som ingår i hushållet. Även bakning för hushållets behov ska ge rätt till rutavdrag.

Tjänsten om enklare tillsyn av bostaden motsvarar den som regeringen föreslår i lagrådsremissen *Utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget*, med den skillnaden att arbetet kan utföras även när den äldre är hemma.

För äldre personer ska dessutom fler slag av arbeten i trädgården än i dag ge rätt till rutavdrag, bl.a. plantering av blommor, träd och buskar samt plockning av bär och frukt.

Rastning, passning och därmed förenad enklare skötsel av hund, katt och andra sällskapsdjur är vidare arbeten som ska ge rätt till rutavdrag för äldre personer. Något rutavdrag ska dock inte medges för kostnader för arbete som utförs vid "dagis" eller pensionat för sällskapsdjur.

Enligt nuvarande regler kan man få rutavdrag inte bara för arbete som är hänförligt till det egna hushållet utan även för arbete som är hänförligt till en förälders hushåll. Utredningen föreslår en utvidgning av kretsen anhöriga som har rätt till rutavdrag när det gäller tjänsterna för äldre. Rätt till rutavdrag ska för dessa tjänster finnas när arbetet är hänförligt även till andra närstående personers hushåll än en förälders, förutsatt att den äldre närstående uppfyller nämnda ålderskrav för tjänsten. Med närstående avses den krets av personer som anges i 2 kap. 22 § inkomstskattelagen, t.ex. syskon och mor- och farföräldrar.

För att motverka missbruk av den nya ordningen samt skapa kontrollmöjligheter för Skatteverket ska, vid begäran om ersättning för utfört hushållsarbete då en anhörig köpt ruttjänster till en närstående, uppgift lämnas om bl.a. närståendes namn, bostad där arbetet utförts och släktskapet till den äldre personen.

Utredningen har enligt direktivet föreslagit nödvändiga författningsändringar. De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2022.

## Behovet och lämpligheten av ett särskilt rutavdrag för äldre

I utredningens uppdrag ingår inte bara att lämna ett förslag om en särskild ordning för rutavdrag för äldre utan även att analysera såväl behovet som lämpligheten av en sådan ordning.

Enligt utredningens bedömning är den föreslagna ordningen den som bäst svarar upp mot äldre personers efterfrågan på ytterligare ruttjänster och dessutom den som är lämpligast att införa utifrån utredningens principiella överväganden.

Utredningen har i sin analys kommit fram till att det kan finnas positiva effekter av ett särskilt rutavdrag för äldre. De tjänster som utredningen föreslår förväntas bli efterfrågade av äldre, om än inte i någon större omfattning jämfört med de tjänster som i dag ger rätt till rutavdrag. Tjänsterna kan också i någon mån svara mot ett behov hos äldre i den meningen att det med stor sannolikt finns enskilda som är beredda att betala för att få tjänsten utförd.

Genom förslagen ges anhöriga möjlighet att köpa ruttjänster till äldre närstående, vilket kan underlätta för de anhöriga som i dag har svårigheter att få livspusslet gå ihop. Effekterna av förslagen antas dock bli begränsade men ändå svagt positiva för både anhöriga och äldre.

Förslagen antas vidare innebära små, positiva samhällsekonomiska effekter. Sannolikt kommer dock effekterna på tillväxt eller sysselsättning i ekonomin i sin helhet vara försumbara.

Mot dessa något positiva egenskaper hos förslaget har utredningen ställt de negativa.

I dag ges rutavdrag för samma slag av tjänster som kommunerna är skyldiga att enligt socialtjänstlagen tillhandahålla äldre genom insatser, stöd och hjälp. Dessutom tillhandahåller vissa kommuner servicetjänster åt äldre enligt lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter som kan likna sådant arbete som kan köpas som rutarbete. Dessa system är i dag inte samordnade på annat sätt än att rutavdragssystemet inte omfattar arbeten för vilka ekonomiskt stöd lämnats från staten, en kommun eller en region. Blandningen av olika aktörer som utför olika tjänster åt äldre och villkoren för dessa ger, enligt utredningens mening, redan i dag en otydlighet vad gäller roller och ansvar för äldre personers situation. Ett rutavdrag som är särskilt riktat till äldre personer skulle kunna göra det ännu otydligare var gränserna för individens respektive kommunens ansvar går.

En annan negativ aspekt med ett särskilt rutavdrag för äldre handlar om grunderna för att skattemässigt särbehandla en grupp av personer. Den särbehandling av skattskyldiga, som en åldersgräns för rutavdrag för vissa tjänster innebär, grundar sig på att personer från 65 års ålder antas ha ett annat behov än yngre av tjänsterna. Det finns emellertid inte något empiriskt stöd eller annat underlag som visar att det förhåller sig på det sättet. Argumenten för att ha en särskild ordning för rutavdrag för personer 65 år och äldre är således svaga. Särbehandlingen av personer som fyllt 65 år vid årets ingång kan därför anses vara olämplig utifrån principerna om likabehandling och de av riksdagen antagna skattepolitiska riktlinjerna.

Att köp av vissa tjänster ger rätt till rutavdrag vid en viss ålder innebär vidare att man kan förutse praktiska tillämpningsproblem både när det gäller vem som har rätt till rutavdrag och när det gäller gränsdragningen mot tjänster som inte ger rutavdrag.

Sammanfattningsvis anser utredningen att det inte vore lämpligt att införa en särskild ordning för rutavdrag för äldre. Det har inte heller kommit fram att det finns något uttalat behov av en sådan ordning. Det finns dock en viss efterfrågan på sådana tjänster som utredningen föreslår och det kan därför finnas anledning att i ett eventuellt lagstiftningsärende överväga om inte utvidgningen borde införas för samtliga enskilda som uppfyller villkoren för rutavdrag enligt gällande bestämmelser.

### **Konsekvenser av utredningens förslag**

Utredningen beräknar att förslagen har en offentligfinansiell kostnad på totalt cirka 86 miljoner kronor vid ett införande den 1 januari 2022. På längre sikt, då efterfrågan och utbud anpassats till nya lägre priser på tjänsterna, bedöms kostnaden uppgå till 272 miljoner kronor. Det bör dock noteras att beräkningarna är behäftade med stor osäkerhet.